

BASISLES

LESBRIEF ONDERBOUW VOORTGEZET ONDERWIJS - HAVO - ECONOMIE ANTWOORDEN

MAASVLAKTE 2

De haven van Rotterdam werd te klein, omdat we steeds meer goederen bestellen uit verre landen. Daarom is er een nieuw stuk haven: Maasvlakte 2.

In deze les kijken we naar de topografie, geschiedenis en economie van de haven.

■ OPDRACHT 1 - TOPOGRAFIE & AARDRIJKSKUNDE

Gebruik je **atlas** of **internet**. Beantwoord de vragen en teken de antwoorden in op de kaart van Nederland. Maak ook een legenda voor de symbolen die je op de kaart gebruikt.

1. In welke provincie ligt de haven van Rotterdam? Zuid-Holland
2. Welke waterweg verbindt de Noordzee met Rotterdam? Nieuwe Waterweg
3. Hoe heet de regio waarin de Rotterdamse haven ligt? Regio Rijnmond

- 4. Noem twee rivieren die Rotterdam met de rest van Nederland verbinden.

Hollandsche IJssel, Lek, Noord, Rotte. Verderop: Beneden- en Boven Merwede, Waal, Neder-Rijn, Rijn, IJssel.

- 5. Hoe heet de grote rivier die door het centrum van Rotterdam stroomt, waardoor Rotterdam ook wel de Maasstad genoemd wordt?

Nieuwe Maas

- 6. Hoe heet de kleine rivier waaraan Rotterdam zijn naam dankt? Rotte

- 7. Hoeveel inwoners heeft Rotterdam?

Rotterdam heeft ongeveer 583.000 inwoners. (Het grootstedelijke gebied telt ongeveer 983.000 inwoners.)

- 8. Wat is de oppervlakte van Rotterdam?

Rotterdam heeft een oppervlakte van ongeveer 320 km². Waarvan circa 207 km² land en 113 km² water.

- 9. Noem twee andere grote Europese havensteden.

Antwerpen – 78 km

Hamburg – 419 km

Le Havre – 406 km

Londen – 319 km

Marseille – 916 km

Amsterdam – 56 km

Riga – 1386 km

Porto – 1563 km

Bremerhaven – 324 km

Genoa – 899 km

Bilbao – 1116 km

- 10. Hoeveel kilometer liggen deze steden hemelsbreed van Rotterdam vandaan? Maak een schatting, meet het op in de atlas en zoek de afstand op internet.

Zie vraag 9

- 11. Op welke lengtecirkel (of meridiaan) ligt Rotterdam?

51° 55' noorderbreedte

- 12. Op welke lengtecirkel (of meridiaan) ligt Rotterdam?

4° 29' oosterlengte

- 13. Noem twee plaatsen in het Ruhrgebied in Duitsland.

Duisburg, Oberhausen, Mülheim, Bochum, Gelsenkirchen, Essen, Hagen, Hamm, Bottrop en Dortmund. (Düsseldorf, Keulen, Leverkusen en Bonn liggen niet in het Ruhrgebied).

- 14. Leg uit waarom deze plaatsen in het achterland van Rotterdam liggen en op welke manier ze 'ontsloten' worden.

Voor al deze steden geldt dat de verbinding met Rotterdam (via spoor, waterwegen (Rijn) en weg) goed is. Een container is sneller vanuit Rotterdam in Duisburg dan vanuit Hamburg.

- 15. Rotterdam ligt in een delta. Wat is een delta?

Een delta is het geheel van vertakte rivieren die uitmonden in zee. Inclusief het aangeslibde land tussen de vertakte monding.

De haven is groter geworden dan hij al was, maar daar was bijna geen plek meer voor. Kijk maar eens op het kaartje hieronder. Al het zwarte gebied was al havengebied. Om de haven toch te laten groeien is bedacht om extra land in de Noordzee te maken. Dat nieuwe stuk land heet Maasvlakte 2.

Maasvlakte 2 is ongeveer 3000 voetbalvelden groot. Maasvlakte 2 ligt ten zuidwesten van de plek waar de Nieuwe Waterweg en de Noordzee in elkaar overgaan. Ten westen van Maasvlakte 1.

- 16. Zoek op internet waar Maasvlakte 2 precies ligt en teken het in op het kaartje hierboven.

■ OPDRACHT 2 - GESCHIEDENIS

Lees het geschiedenisvel op de volgende pagina door en bekijk de afbeelding over de ontwikkeling van de haven.

- 17. Vul de tabel 'Tijdljn van de Rotterdamse haven' in, waarbij je de berichten in de goede volgorde zet. Geef op de tijdljn ook aan in welk tijdvak en periode de gebeurtenis zich bevindt.

GESCHIEDENISVEL

1. De dam in de Rotte

Rond 1250 werd de dam in het riviertje de Rotte gelegd. Rotterdam. De Rotte stond direct in contact met zeewater en met deze dam probeerde men de Rotte minder zout te maken. Nu er een dam in de Rotte lag werden goederen op die plek met de hand overgeladen van rivierbootjes op zeeschepen.

... Rotterdam zet zichzelf op de kaart

Halverwege de 19e eeuw begint de mijnbouw in het Duitse Ruhrgebied sterk op te komen. Aan het einde van de 19e eeuw was voor de Duitse mijnbouw en industrie daarom een korte weg naar de zee van groot belang. Rotterdam was nu vanuit zee goed te bereiken. Goederentreinen zorgden voor aan- en afvoer van goederen en grondstoffen. Stoomkranen en andere machines zorgden ervoor dat laden en lossen in de haven sneller, makkelijker en efficiënter werd.

... Vissersdorpje

In de 14e eeuw is Rotterdam een klein vissersdorpje geworden. Langzamerhand komen er meer vissers met hun bootjes naar de plek rond de dam in de Rotte.

... Toenemende wereldhandel

De wereldhandel en de Europese handel blijven toenemen. Ook andere Europese havens worden groter en belangrijker. Rotterdam en de Nederlandse overheid vinden het belangrijk dat Rotterdam een belangrijke haven blijft. Daarom is in 2007 de Betuwelijn afgerond. Zo wordt de verbinding met het achterland verbeterd. De volgende belangrijke uitbreiding is Maasvlakte 2.

... De groeiende haven

Het succes van de haven wordt groter en groter. Maar er moet constant werk gemaakt worden van de haven om groot en succesvol te blijven. Daarom werd in de jaren zestig de Europoort aangelegd en in de jaren zeventig de Maasvlakte.

... Van dam tot vissershaven

Lange tijd later, in de 16e eeuw, werd Rotterdam een belangrijke vissershaven. Het dorpje groeide groter en ook kwamen er schepen met handelswaren uit de koloniën naar Rotterdam. Dat waren er niet veel en de schepen waren klein. Rotterdam was nog moeilijk te bereiken en de belangrijke handelaren en koopmannen van die tijd woonden in Amsterdam.

... De wederopbouw en Europese samenwerking

Na de oorlog moest Nederland weer opgebouwd worden. Het herstellen van de haven vond men erg belangrijk. De haven was belangrijk geworden voor de Nederlandse economie. Dankzij de toenemende Europese samenwerking kon in de jaren vijftig de handel weer opgepakt worden. Ook de Duitse economie herstelde zich. De handel tussen Rotterdam en het achterland verliep weer goed. Zo goed zelfs, dat de haven moest uitbreiden om aan de vraag te kunnen blijven voldoen. De Eemhaven en de Botlek werden aangelegd.

... De Tweede Wereldoorlog

Tijdens de Tweede Wereldoorlog is bijna de helft van de haven verwoest door bombardementen. Omdat Nederland zich de eerst dagen van de oorlog niet direct overgaf bombardeerden de Duitsers Rotterdam en dreigden ook andere steden te bombarderen. Na de ravage van Rotterdam gaf Nederland zich over.

... Een belangrijke doorbraak

In 1866 zorgde ingenieur Pieter Caland ervoor dat de duinen bij Hoek van Holland doorgebroken werden. Er werd een nieuwe verbinding tussen de Noordzee en Rotterdam gegraven. Een verbinding met de logische naam Nieuwe Waterweg was in 1872 een feit.

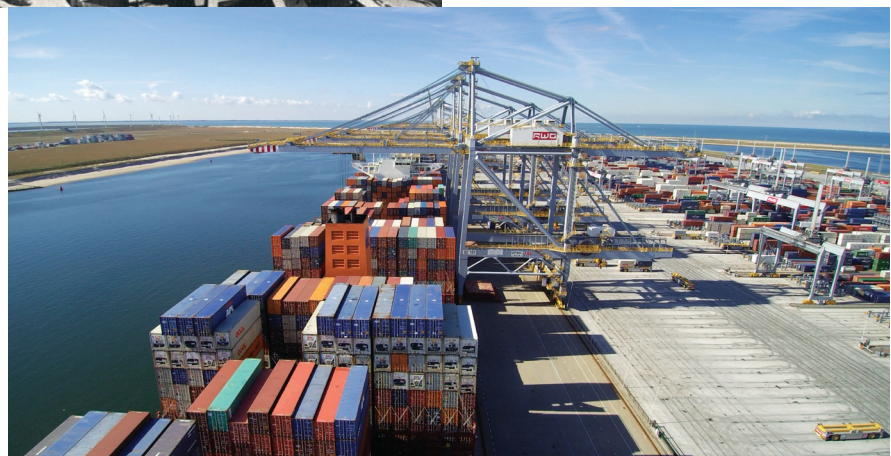
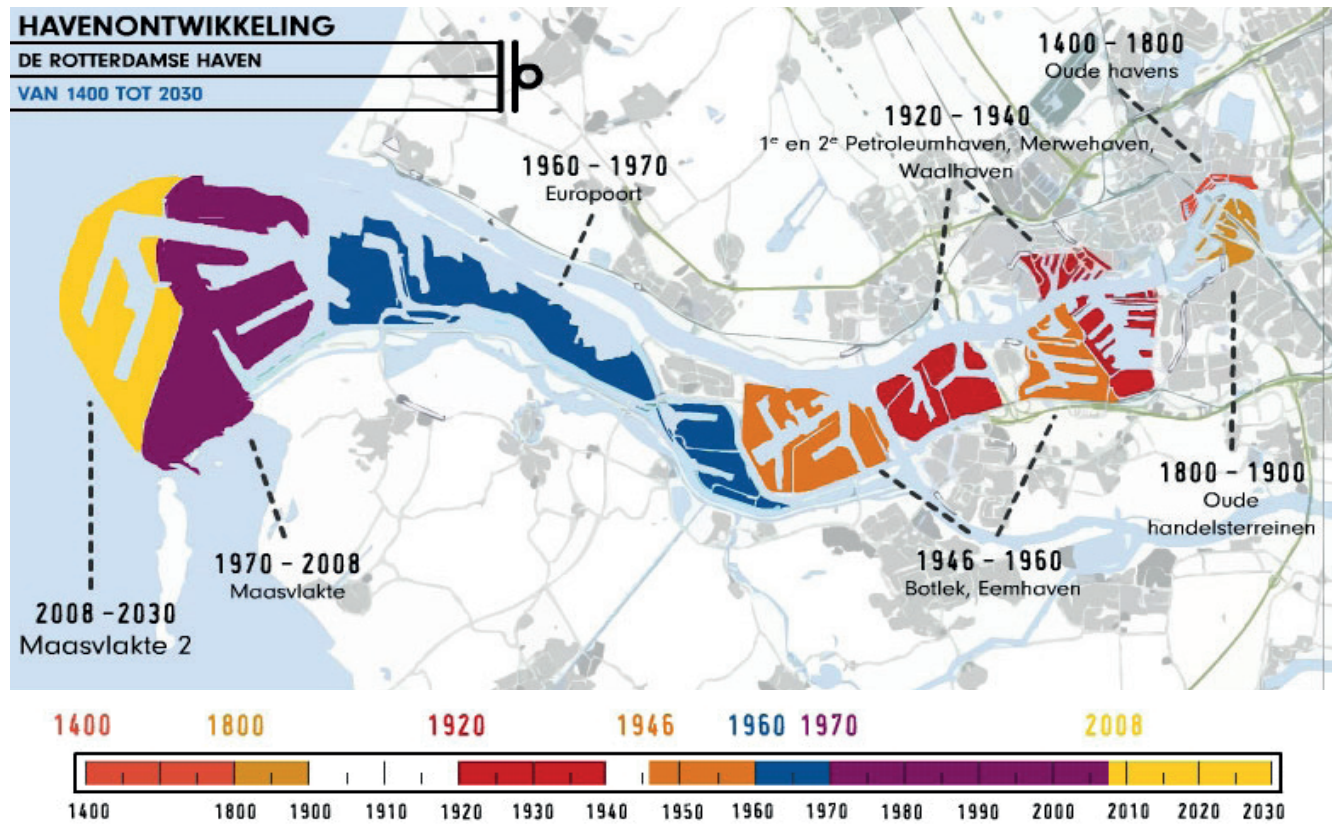
10. Maasvlakte 2

In september 2008 startte de bouw van Maasvlakte 2. rivierbootjes op zeeschepen.

Tabel - Tijdljn van de Rotterdamse haven

	Jaartal/jaren	Berichttitel	Tijdvak Tijd van...	Periode
1	1250	De dam in de Rotte	Steden en staten	Middeleeuwen
2	14e eeuw	Vissersdorpje	Steden en staten	Middeleeuwen
3	16e eeuw	Van dam tot vissershaven	Ontdekkers en hervormers	Vroegmoderne tijd
4	1866-1872	Een belangrijke doorbraak	Burgers en stoommachines	Moderne tijd
5	Einde 19e eeuw	Rotterdam zet zichzelf op de kaart	Burgers en stoommachines	Moderne tijd
6	1940-1945	De Tweede Wereldoorlog	Van de wereldoorlogen	Moderne tijd
7	Jaren 50	De wederopbouw en Europese samenwerking	Televisie en computer	Moderne tijd
8	Jaren 60 & 70	De groeiende haven	Televisie en computer	Moderne tijd
9	2007	Toenemende wereldhandel	Televisie en computer	Moderne tijd
10	2008	Maasvlakte 2	Televisie en computer	Moderne tijd

- 18. Kies een bericht uit en beschrijf kort waarom dat bericht typisch is voor het tijdvak waarin het zich afspeelt.

De dam in de Rotte:

Tijdens de late Middeleeuwen begonnen groepjes burgers steden en dorpen te stichten op plekken die ze handig vonden. Ze ontwikkelden zich en probeerden autonoom te worden en hun eigen zaakjes te regelen. Het plaatsten van de dam in de Rotte kan gezien worden als de stichting van Rotterdam.

Vissersdorpje:

In de tijd van steden en staten worden steden zelfstandiger. Dat betekent ook dat steden ontstaan en zich ontwikkelen. Ze beginnen zich te vormen. Rotterdam begon zich als vissersdorp te profileren.

Van dam tot vissershaven:

Het vissersdorpje ontwikkelde zich en de vishandel werd iets uitgebreider. Het dorpje veranderde in een havenstadje. Typerend voor een tijd waarin met ontdekkingsreizen ook de zeehandel toenam en havens belangrijker werden. Hoewel Rotterdam nog weinig profiteerde van de grotere zeehandel.

Een belangrijke doorbraak:

De Nieuwe Waterweg werd gerealiseerd om de handel in Rotterdam te stimuleren. Dit past in een tijd waarin Europese staten hun koloniale rijken uitbreidden. Nederland veroverde in deze periode Indonesië. Met de aanleg van de Nieuwe Waterweg werd ingespeeld op de toenemende handel van de Nederlanders.

Rotterdam zet zichzelf op de kaart:

De industrie breidt zich snel uit. Steenkool wordt veel gebruikt als natuurlijke brandstof in stoommachines. Rotterdam werkt zichzelf op door de handel in grondstoffen te benutten. De haven zelf maakt ook een efficiëntieslag door met stoomkranen te gaan werken. Typisch voor deze tijd, waarin productiviteit met grote sprongen toenam.

De Tweede Wereldoorlog:

Rotterdam wordt gebombardeerd. Ten tijde van de wereldoorlogen is Rotterdam getekend voor de volgende decennia. Doordat de haven voor de helft verwoest is zijn de sporen uit deze periode overduidelijk zichtbaar.

De wederopbouw en Europese samenwerking:

Europa likt haar wonden na de wereldoorlogen. Massaconsumptie komt opzetten en de economieën proberen weer op te krabbelen. Internationale samenwerking en handel ontwikkelen zich in een rap tempo en daarbij spelen havens een belangrijke rol. De wederopbouw van de haven sluit aan bij de wederopbouw van Europa.

De groeiende haven:

Deze periode kenmerkt zich door groeiende massaconsumptie. Om aan die vraag te kunnen (blijven) voldoen moet de haven groeien. Dat gebeurt dan ook.

Toenemende wereldhandel:

Ook deze periode kenmerkt zich door groeiende massaconsumptie. Mede gestimuleerd door de opkomst van de informatiemaatschappij groeit de consumptie. Om aan die vraag te kunnen (blijven) voldoen moet de haven groeien. Dat gebeurt dan ook. Daarnaast worden ook de verbindingen met het achterland verbeterd, om in de concurrentiestrijd tussen de havens mee te kunnen.

Maasvlakte 2:

Met Maasvlakte 2 wordt niet alleen gereageerd op de groeiende wereldhandel, maar ook op de steeds grotere zeeschepen. Om aan de vraag te kunnen (blijven) voldoen en toegang te blijven bieden voor de allergrootste schepen moet de haven groeien.

■ OPDRACHT 3 - ECONOMIE

Je hebt vast wel eens ergens gelezen of gehoord dat de haven van Rotterdam belangrijk is voor de hele Nederlandse economie. Hoe zit dat dan met die economie van de haven? En wat merken we daar in de rest van het land van?

Havens zijn belangrijk in de wereldeconomie van tegenwoordig. Dat komt door verschillende factoren.

- 19. Leg van de volgende vier begrippen uit wat ze inhouden en wat het belang daarvan is voor de haven en de Nederlandse economie.

- Internationale arbeidsverdeling
- Internationale handel
- Invoer
- Uitvoer

- 20. Zoek op internet drie goederen of diensten die Nederland vooral uitvoert.

Aardgas, bloemen, planten, vlees, zuivel, transport, verzekeringen.

- 21. Zoek op internet drie goederen of diensten die Nederland vooral invoert.

We voeren kant en klare goederen in, maar ook grondstoffen waar we zelf producten

van maken. Of computers en machines, waarmee we dingen maken of diensten kunnen verlenen.

Consumptiegoederen die we invoeren zijn bijvoorbeeld dvd-spelers, auto's, schoenen en bananen.

Grondstoffen zijn bijvoorbeeld ijzererts, aardolie, cacao bonen.

Een land met een open economie is afhankelijker van de handel met het buitenland dan een land met een gesloten economie. Nederland heeft zo'n open economie, omdat we verschillende producten willen consumeren die we zelf niet (kunnen) verbouwen, of produceren.

Lees het volgende bericht en beantwoord de vragen op de volgende pagina.

Vroeger ging het in de haven vooral om stukgoederen. Kisten of zakken werden één voor één geladen en gelost. Tegenwoordig gaat bijna alles in containers. Dat gaat natuurlijk veel sneller en efficiënter. Steeds meer havenwerkzaamheden gaan automatisch. Daardoor neemt de werkgelegenheid niet altijd toe als de haven groter wordt of als het aantal containers stijgt. Door mensen te vervangen door machines wordt de ene productiefactor vervangen door de andere.

- 22. Welke productiefactor vervangt arbeid?

De productiefactor kapitaal vervangt arbeid.

- 23. Leg uit wat schaalvergroting is en hoe dat in het bericht aan de orde kwam.

Schaalvergroting betekent dat er in steeds grotere hoeveelheden geproduceerd wordt. Schaalvergroting in containervervoer zie je doordat grotere hoeveelheden producten tegelijk vervoerd worden of het haven terrein groter is, waardoor er plaats is voor meer containers. Daar waar vroeger producten kist voor kist overgeslagen werden, gaat dat per container en met steeds meer containers per schip.

Schaalvergroting zie je ook aan het havengebied zelf. De haven is de laatste vijftig jaar flink uitgebreid. Door schaalvergroting zijn vaak schaalvoordelen te behalen.

■ **24. Leg uit wat schaalvoordelen zijn en hoe die behaald kunnen worden door een grotere haven.**

Schaalvoordelen behaal je door met grotere hoeveelheden te werken, zodat de kosten per eenheid lager kunnen zijn. Met de uitbreiding door Maasvlakte 2 komt een groter haventerrein beschikbaar voor de allergrootste zeeschepen. Door meer containers en dus meer producten tegelijk te vervoeren en verwerken kunnen de transportkosten en distributiekosten per eenheid product lager worden.

Wanneer de haven wordt uitgebreid kan dat het woonplezier in de omgeving verminderen. De maatschappelijke kosten nemen dan toe.

■ **25. Leg uit wat maatschappelijke kosten zijn en hoe die kunnen toenemen als de haven uitbreidt.**

Maatschappelijke kosten zijn de offers die de bevolking moet dragen vanwege de productie. De uitbreiding van de haven breekt voor een deel in op de leefomgeving van omwonenden. Als hun leefplezier minder wordt is dat een offer, ten gunste van de productietoename in de haven. Tijdens de ontwikkeling van Maasvlakte 2 wordt dan ook uitvoerig gewerkt aan compensatiemaatregelen om de maatschappelijke kosten tot nul te reduceren.

■ **26. Het achterland is erg belangrijk voor de haven. Wat wordt bedoeld met achterland?**

Met achterland bedoelen we het gebied dat voor de invoer en de uitvoer afhankelijk is van een bepaalde haven.

■ **27. Welk buurland is de belangrijkste handelspartner van Nederland en vormt een belangrijk deel van het achterland van de Rotterdamse haven?** Duitsland.

■ **28. Dankzij de oprichting van de EU hebben we tegenwoordig binnengrenzen en buitengrenzen. Wat is het verschil tussen deze twee?**

Binnengrenzen zijn de grenzen tussen twee lidstaten van de Europese Unie. Buitengrenzen zijn de grenzen tussen een lidstaat van de EU en een land dat geen lid is van de EU.

■ **29. Waarom kan de haven van Rotterdam als een buitengrens gezien worden?**

Schepen die van buiten de EU komen varen direct naar Rotterdam en gaan daar dus de buitengrens over.

■ **30. Leg in een kort verslag uit waarom de haven van Rotterdam belangrijk is voor de hele Nederlandse economie.**

Niet alleen werken er mensen in de haven en in de transportsector. Ook de mensen die producten maken voor de export hebben belang bij het functioneren van Rotterdam. Transportkosten bepalen een deel van de prijs van goederen. Een goede ontsluiting drukt die kosten. Veel Nederlandse bedrijven verwerken grondstoffen die in Rotterdam binnenkomen. Winkels in Nederland verkopen goederen. Steeds meer van die spullen komen uit China of andere landen. De bevoorrading van de winkels leunt op de kracht van de Rotterdamse haven. Als wij met zijn allen willen blijven consumeren op de manier waarop we doen en steeds meer willen consumeren moet de haven meegroeien.

■ **31. Leg in een kort verslag uit waarom Maasvlakte 2 er moet komen vanuit economisch opzicht. Zoek achtergrondinformatie op internet.**

Zie antwoord bij vraag 30.